

Walter Benjamin, *Tesis sobre la filosofía de la Historia*. València: Ateneu de Benimaclet, 2007. (Traducció de Josep Algarra)

VII

Penseu que fosca i que gelada és aquesta vall on ressona el lament.

BRECHT. L'òpera de quatre cinquets

Fustel de Coulanges recomana a l'historiador que vulga reviure una època, que es lleve del cap tot el que sàpia del decurs posterior de la història. Millor no pot descriure's el procediment amb el qual ha trencat el materialisme històric. És un procediment d'empatia. El seu origen esta en la desídia del cor, en l'acedia que desespera d'ensenyorir-se de l'autèntica imatge històrica que brilla fugaçment. Entre els teòlegs de l'Edat mitjana passava per ser la raó fonamental de la tristesa. Flaubert, que la coneixia bé, escriu: «*Peu de gens devineront combien il a fallu être triste pour ressusciter Carthage*» (Pocs imaginem quanta tristor ha calgut per ressuscitar Cartago). La naturalesa d'aquesta tristor es fa palesa en plantejar la qüestió amb qui entra en empatia l'historiador historicista. La resposta és inevitable: amb el vencedor. Els respectius dominadors són els hereus de tots els que han vençut una vegada. L'empatia amb el vencedor resulta sempre avantatjosa per als dominadors de cada moment. Amb la qual cosa diem prou al materialista històric. Qui fins al dia actual s'haja endut la victòria, marxa en el seguici triomfal en què els dominadors d'avui passen sobre els que també avui jeu en terra. Com sol ser costum, en el seguici triomfal duen amb si el botí. Se'l designa com béns de cultura. En el materialista històric han de comptar amb un espectador distanciat. Ja que els béns culturals que abasta amb la mirada, tenen tots i cadascun un origen que no podrà considerar sense horror. Deuen la seua existència no només a l'esforç dels grans genis que els han creat, sinó també a la servitud anònima dels seus contemporanis. No hi ha cap document de la cultura que no ho sigue també de la barbàrie. I si el mateix document no està lliure de barbàrie, tampoc ho esta el procés de transmissió pel que passa d'unes mans a unes altres. Per això el materialista històric se'n distancia en la mesura del possible. Considera que la seua tasca és passar-li a la història el raspall a contrapèl.

VIII

La tradició dels oprimits ens ensenya que l'*estat d'excepció* en el qual vivim és la regla. Hem d'arribar a un concepte de la història que corresponga a aquest estat. Tindrem llavors com objectiu provocar el veritable estat d'excepció; amb la qual cosa millorà la nostra posició en la lluita contra el feixisme. El que els seus adversaris s'enfronten a ell en nom del progrés, pres aquest com llei històrica, no és precisament la menor de les fortunes del feixisme. No té res de filosòfic sorprendre's de que les coses que estem vivint siguin encara possibles en ple segle XX. És una sorpresa que no naix d'un coneixement, coneixement que de ser-ho tindria de ser el següent: la idea d'història que provoca aquesta sorpresa no se sosté.

IX

Tinc les ales a punt per enlairar-me, amb gust tornaria enrere, perquè encara que romangués en temps actual, tindria poca sort.

GERHARD SCHOLEM: Gruss vom Angelus

Hi ha un quadre de Klee que s'anomena Àngelus Novus. En ell veiem un àngel que sembla allunyar-se d'alguna cosa mentre la mira fixament. Té els ulls desorbitats, la boca oberta i les ales desplegadas. Aquest és l'aspecte que ha de mostrar necessàriament l'àngel de la història. El seu rostre està tornat cap el passat. On a nosaltres se'ns presenta una cadena d'esdeveniments, ell només veu una sola i única catàstrofe, que no deixa d'amuntegar ruïnes sobre ruïnes que són llançades als seus peus. Voldria aturar-se, despertar els morts i reparar allò destruït. Però des del Paradís bufa una tempesta que s'ha aferrat a les seues ales, tan forta que ja no pot tancar-les. La tempesta l'empeny irresistiblement cap el futur, al qual li dóna l'esquena, mentre que davant d'ell les ruïnes s'amunteguen fins el cel. Aquesta tempesta és allò que anomenem progrés.

X

Els temes de meditació que la regla monàstica assenyalava als monjos tenien per objecte prevenir-los contra el món i contra les seues temptacions. La concatenació d'idees que ara seguim procedeix d'una determinació semblant. En un moment que els polítics, en els quals els enemics del feixisme havien posat les seues esperances, estan per terra i corroboren la seua derrota traïnt la seua pròpia causa, aquestes idees pretenen alliberar la criatura política de les xarxes amb què l'han engalipat. Nosaltres partim de la

convicció dels vicis profunds que manté la política d'esquerres. I d'aquest vicis denunciem, per damunt de tot, tres: la confiança cega en el progrés; una confiança cega en l'encert i en els reflexos de les reaccions que es formen en el si de les masses; una confiança cega en el partit. Aquestes consideracions ens donen idea del preu que costa a la nostra manera habitual de pensar l'introduir una representació de la història que evite la dependència amb la concepció a què s'aferren aquests polítics.

XI

El conformisme, des del principi, ha estat instal·lat còmodament en la socialdemocràcia i no sols va condicionar la seua tàctica política, sinó a més les seues concepcions econòmiques. Aquesta és una de les causes dels fracassos posteriors. Res no ha corromput tant, fins al límit, els obrers alemanys com el convenciment que estaven nedant a favor de corrent. El desenvolupament tècnic va ser la pendent del corrent a favor de la qual van pensar que nedaven. Des d'aleshores només quedava un pas per a la il·lusió que el treball en la fàbrica, situat en l'impuls del progrés tècnic, representava un resultat polític. L'antiga moral protestant del treball celebra la seua resurrecció secularitzada entre els obrers alemanys. Ja el «Programa de Gotha» porta indicis d'aquest equívoc. El treball és definit com «la font de tota riquesa i tota cultura». Marx, ensumant-se alguna cosa sospitosa, objectava que l'home que no posseeix altra propietat que la seua força de treball «ha de ser esclau d'altres homes que se n'han convertit en propietaris». No obstant això segueix estenent-se la confusió i de seguida proclamarà Josef Dietzgen: «El Salvador del temps modern es diu treball. En [...] la millora del treball [...] consisteix la riquesa, que podrà ara consumir el que fins ara cap redemptor ha portat a terme». Aquest concepte marxista vulgaritzat de la naturalesa del treball no es pregunta amb la calma necessària com afecta el producte del seu treball als treballadors en tant no puguem disposar-ne. Reconeix únicament els progressos del domini de l'home sobre la naturalesa, però no vol reconèixer les reculades de la societat. Ostenta ja els trets tecnocràtics que trobarem més tard en el feixisme. Entre aquests figura un concepte de la naturalesa que es distingeix catastròficament del de les utopies socialistes anteriors a 1848. El treball, tal com ara s'entén, desemboca en l'explotació de la naturalesa que, amb satisfacció ingènua, s'oposa a l'explotació del proletariat. Comparades amb aquesta concepció positivista les fantasies que tanta matèria han donat

per a ridiculitzar un Fourier, fan gala d'un sorprenent sentit comú. Segons aquest, un treball social ben amatent haguera de tenir com conseqüències que quatre llunes il·luminaren la nit de la terra, que els gels es retiraren dels pols, que l'aigua del mar ja no sàpia a sal i que els animals feroços passen al servei dels homes. Tota la qual cosa il·lustra un treball que, lluny d'explotar la naturalesa, està en situació de fer que enllumene les criatures que dormiten potencialment en el seu si. Del concepte corromput de treball forma part, com el seu complement, la naturalesa que, segons afirma Dietzgen, «esta ací gratis».

[...] Se sap que als jueus els estava prohibit escutar el futur. En canvi la Torà i la pregària els instruïa en la rememoració. Açò desencantava el futur, cosa a la qual sucumbien tots els que cercaven informació en els endevins. Però no per això es convertia el futur per als jueus en un temps homogeni i buit. Ja que cada segon era en ell la menuda porta per la qual podia entrar el Messies.